

humanizmom ako myšlienkou, svetonázorom, ktorý prekračuje zmenu i ochránčenosť času. Študent - budúci učiteľ by mal získavať tento názor na svet, mal by byť jeho pevným stanoviskom. Domnievam sa, že sa nám nedarí práve v príprave učiteľov nachádzať taký uhol pohľadu, ktorý by z jazykárov, historikov, matematikárov a pod. vychovával humanistov. Ako píše B. Suchodolský, koľkokrát v prácach o hviezdach nevidíme vedu o človeku poznávajúcom hviezdy, koľkokrát v humanistických výskumoch nevidíme antihumánny charakter. To všetko by mal budúci učiteľ rozpoznať a poznať, aby mal cíť pre humánny prístup k veciam tohoto sveta. Tomu by sme ho mali v syntéze prípravy učiť i my tak, aby i naša i jeho budúca škola boli "dielňami ľudskosti".

Nechcem proklamovať akýsi samostatný druh výchovy, zložku výchovy, nadradzovať ju nad iné. Domnievam sa však, že úspech vyučovania na ľubovoľnej škole základnou počnúc, vysokou končiac - spočíva na *duchu* školy, na praktickom vplyve osobnosti pedagógov, ktorí sú podstatou vyučovania. a tento humanistický duch na vysokých školách nám zúfale chýba.

Domnievam sa, že pre naplnenie vyššie uvedených cieľov nie sme sami (stredná generácia učiteľov) dost' dobre pripravení, a navyše nám i našim študentom chýba vhodná literatúra.

K některým problémům přípravy budoucích učitelů

Božena Jiřincová

Příprava na pedagogickou činnost a vlastní pedagogická činnost učitele se odlišují jak ve své vnitřní struktuře, ve vztahu jednotlivých složek, tak i podmínkami, ve kterých tyto procesy probíhají. Cílem výchovy a vzdělání budoucího učitele je připravit ho pro konkrétní práci na daném stupni a typu školy. Charakteristickým rysem této přípravy je dosud její převážně teoretický charakter. Zatímco úroveň teoretického studia se stále prohlubuje, přetrvává rozpor mezi teorií a praxí. Tento rozpor je dán především tím, že studenti sami nedovedou uplatňovat všechny teoretické poznatky v praxi, že mají málo prostoru pro ověřování teoreticky získaných vědomostí ve vlastním konkrétním styku se žáky. Proto je nutné vysokoškolskou přípravu budoucích učitelů koncipovat tak, aby teoretické disciplíny byly spojovány s praktickými činnostmi. Otázky profesního výcviku je nutné řešit komplexně, je třeba hledat nové formy a metody práce. Musíme vytvořit takový systém přípravy učitelů.

který by poskytoval studentům možnost získat co nejvíce praktických zkušeností, zejména z vlastní pedagogické práce, a který by zároveň zajišťoval, aby se studenti učili tvořivě a kriticky k nim přistupovat. Proto je nezbytné přestat plánovat výuku studentů podle podmínek, ale snažit se podmínky přizpůsobovat problémům a potřebám výuky.

Odborná praxe je jednou ze základních forem výchovně vzdělávací činnosti vysoké školy. Důležité místo zaujímá rovněž v přípravě budoucích učitelů, kde plní roli integrujícího činitele. Jejím cílem není jenom příprava studenta na výuku daného předmětu a na výchovnou činnost. Cílem je i změna postoje studenta i postoj učitele. Tato změna se hluboce dotýká osobnosti studenta a nelze ji navodit ani studiem teorie, ani pozorováním činnosti někoho jiného, ani vlastní praxí pokusem a omylem, ale strukturovanou výukou činnosti.

Dosavadní formy studia je nutné doplnit právě o výuku činnosti, která má nezastupitelné místo v přípravě budoucích pedagogů, při formování jejich profesionálních dovedností. Výuka činnosti se realizuje nejen formou vlastní pedagogické praxe, ale také formou mikroyučování, řešení modelových situací, výcvikem sociálně psychologických dovedností atd. Domnívám se, že formám této výuky by měl být věnován samostatný pracovní seminář, zaměřený na výměnu zkušeností i pracovních materiálů mezi jednotlivými učitelskými fakultami.

V rámci psychologie učení zdůrazňujeme studentům nutnost dodržovat při práci se žákem všechny fáze učení a zvláštní akcent klademe na práci se zpětnou vazbou. Je paradoxní, že při vlastním učebním procesu na vysoké škole je zpětná vazba podceňována a opomíjena. Pro pedagogickopsychologické disciplíny je dosud jedinou kontrolou toho, jak posluchač dané disciplíny zvládnul, verbální reprodukce poznatků u dílčí nebo závěrečné zkoušky. Jaksi samozřejmě se předpokládá, že nabyté poznatky sestoupí jakýmsi samospádem z úrovně vědomosti do úrovně dovednosti a student je bude používat při učitelské práci. Domnívám se, že všichni učitelé pedagogiky a psychologie, působící na učitelských fakultách, by měli vysokou úroveň svých teoretických znalostí umět přenést do polohy vlastního pedagogického působení na studenty. Totéž platí pro metodiky, z nichž každý by měl být schopen postavit se před žáky a ukázat svým studentům, jak správně vyučovat. V opačném případě se nelze dívat studentům, kteří kritizují přílišné teoretizování.

Reflexe činnosti studenta je podle mne rozhodujícím momentem, je zpětnou vazbou, která ovlivňuje další průběh a rozvoj činnosti. Tuto zpětnou vazbu by měl student dostávat ještě dříve, než předstoupí v roli učitele před žáky. Zejména profesionální praktika by měla být místem a příležitostí pro sebepoznání studenta a pro jeho konstruktivní seberegulaci. Zpětnou vazbu zde lze ještě posílit vhodným využitím videotechniky.

V rámci projektu jedné letos ukončené diplomové práce jsme se pokusili zjistit názory učitelů na některé otázky týkající se jejich studia i současné profesionální praxe. Údaje, které jsme získali, nepovažujeme za obecně a stoprocentně platné, jsou ale pro nás signálem a východiskem pro výzkum, který chceme realizovat v rámci fakultního výzkumného úkolu. Pro ilustraci uvádíme některé poznatky.

Učitelé působící na základních školách považují rozsah poznatků, studovaný v probačních předmětech, za zbytečně obsáhlý, učitelé středních škol za přiměřený. Učitelé základních škol už častěji uvádějí připomínky ke kvalitě pedagogickopsychologické a metodické přípravy. V celém zkoumaném souboru (45 učitelů působících na 2. stupni ZŠ nebo na středních školách) se objevují tato zjištění: nedostačující časová dotace v učebním plánu fakulty a) pro výuku pedagogiky a psychologie - 53,3% učitelů, b) pro výuku metodik - 62,2%, c) časová dotace pro ped. praxi - nedostačující podle 75,6% učitelů. Teoretické studium pedagogickopsychologických disciplín uspokojuje aktuální potřeby učitelů jen u 13,3% respondentů. 33,3% učitelů se domnívá, že aplikovat teoretické poznatky do praxe umí jen částečně. Přitom dalšímu systematickému studiu pedagogiky a psychologie se nevěnuje buď vůbec nebo jen sporadicky 88,9% učitelů, při řešení konkrétních výchovně vzdělávacích problémů se jich vrací k teorii jen 20%. S dříve získanými poznatky řeší pedagogické situace 6,7% učitelů, přes 40% řeší problém intuitivně, pokusem a omylem. V části dotazníku jsme se zaměřili na získání údajů o jednotlivých druzích didaktických dovedností. U učitelů se objevují mezery v oblasti sociálních dovedností, nedostatky v oblasti projektování a realizace výuky, problémy s hodnocením. Např. 68,9% respondentů přiznává potíže s přípravou i vlastní realizací výuky. 64,4% učitelů z našeho souboru se domnívá, že vlastní pedagogická praxe je v průběhu studia podceňována. Struktura poznatků získaných studiem na vysoké škole je z hlediska praktické využitelnosti podle 60% nevyhovující, některé poznatky tohoto výzkumu korelují s poznatky, které jsme získali před dvěma lety od posluchačů učitelství pro 1. st. ZŠ po absolvování jejich souvislé praxe ve IV. ročníku.

Výzkumem jsme zjistili i to, že 40% začínajících učitelů se po jejich nástupu do praxe nikdo nevěnoval. Z hlediska délky praxe respondentů jsme dospěli rovněž k zajímavému poznatku. Převážná část respondentů cítí potřebu konzultací nejrůznějších problémů své učitelské praxe s odborníky. Jen 22,2% nepotřebuje další metodické konzultace, setkání se zkušenými pedagogy a psychology by uvítalo 55,6% učitelů.

Jak ukazují dosavadní zkušenosti, je nutné přihlížet při koncipování obsahu i forem pregraduálního studia k faktickým potřebám profesionální praxe učitelů a zachovat kontinuitu i v postgraduálním vzdělávání.